

НАЦИОНАЛНИ ПАРК ДРИНА – СМИСАО И ЗНАЧАЈ

Заштита природе представља скуп мјера и активности усредсређених на спречавање оштећења природе, природних вриједности и природне равнотеже. Оштећења су најчешће последица људске активности усљед неусаглашености друштвеног развоја и расположивих природних ресурса. Заштита природе подразумијева очување биолошке, геолошке и пејсажне разноврсности као дијела животне средине. Под појмом природе у овом контексту подразумијева се јединство геосфере и биосфере, изложено атмосферским промјенама и различитим утицајима као и природна добра и природне вриједности које се исказују биолошком, геолошком и пејсажном разноврсношћу. Заштићена природна добра су заштићена подручја, заштићене врсте и заштићени минерали и фосили. Проглашавањем заштићених природних добара директно се штити простор и стварају се основни предуслови за очување природне, биолошке, геолошке и пејсажне разноврсности. Заштићена природна добра су једна од најважнијих оставштина које човечанство може оставити будућим генерацијама.

Према важећем Регистру заштићених природних добара, Република Српска је до јула 2017. године, као заоставштину бивше нам државе Социјалистичке Федеративне Републике Југославије имала два национална¹ парка: Национални парк „Сутјеска“ (1962.) и Национални парк „Козара“ (1967.). Од оснивања Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа (1992.) тежња Завода била је успостављање новог националног парка, као најзначајнијег брэнда кад су у питању заштићена подручја.

Увидом у документацију Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа, настарији плански документ који је подручје уз ријеку Дрину, на територији општина Сребреница, Вишеград и Рогатица, предвидио за заштиту је Просторни план Босне и Херцеговине (1981–2000), донесен од стране Скупштине Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине. Према том плану, подручје кањона ријеке Дрине на територији поме-

---

¹ **Национални парк** је подручје са већим бројем разноврсних природних екосистема, истакнутих пејзажних карактеристика и културног наслеђа у којем човек живи усклађено са природом, намијењено очувању постојећих природних вриједности и ресурса, укупне пејсажне, геолошке и биолошке разноврсности, као и задовољењу научних, образовних, духовних, естетских, културних, туристичких, здравствено-рекреативних потреба и осталих активности у складу са начелима заштите природе и одрживог развоја.

нутих општина планирано је за заштиту у категорији национални парк. Такође, и документ Аналитичко документациона основа за израду просторних планова општина Братунац, Сребреница, Шековићи, Власеница и Зворник из 1984. године је преузео, из Просторног плана Босне и Херцеговине (1981–2000), приједлог заштите кањона ријеке Дрине и категорисао га као простор предвиђен за заштиту у категорији национални парк са зоном строже заштите и широм зоном заштите. Сва остала просторно-планска документација (Просторни план Републике Српске до 2015. године и Измјене и допуне Просторног Плана Републике Српске до 2025. године) је мање или више преузимала приједлог граница просторног плана из 1981. године. Вјерујемо да је и пријашња просторно-планска документација предметно подручје третирали на исти начин, али Завод не посједује ту просторно-планску документацију, тако да то не можемо са сигурношћу тврдити.

Основа наших претпоставки свакако је садржана у чињеници да су рјешењима тадашњег Завода за заштиту споменика културе Народне Републике Босне и Херцеговине, односно Земаљског завода за заштиту споменика културе и природних ријеткости Народне Републике Босне и Херцеговине, мање или више сви појединачни локалитети, углавном дендролошки² и геоморфолошки³ споменици природе, стављени под заштиту. Основа свих досадашњих планирања и заштите је садржана у чињеници да је то једно од ријетко очуваних природних станишта Панчићеве оморике⁴, терцијерног реликта⁵ и ендемита⁶ (стеноендемита).⁷

Са данашње временске дистанце, невјероватна је чињеница, скоро да се може рећи и „неправда“, која је учињена ријеци Дрини. Нестварно звучи податак, да је у тада јединственој држави, Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији, под заштиту стављена само једна половина ријеке са припадајућом кањонском обалом, без обзира што се ради о, у потпуности јединственом подручју са готово идентичним карактеристикама и вриједностима. Законом о Националном парку „Тара“ (Службени гласник Ре-

² **Дендрологија** (грчки: дендрон – дрво и логос – наука или проучавање) је свестрана наука о познавању дрвенастог биља (дрвеће, жбуње и дрвенасте пузавице).

³ **Геоморфологија** је наука о рељефу Земљине површине, односно о њеном просторном и временском изгледу, оначину постанка и волуцији облика који чине рељеф, о процесима, силама и агенсима који граде рељеф.

⁴ **Панчићева оморика** (лат. *Picea omorika*) је врста смрче, ендемит Балканског полуострва и терцијерни реликт. Име је добила по српском ботаничару Јосифу Панчићу, који ју је открио код села Зовине и Растиштана планини Тари, 1875. Научни назив *оморика* потиче од локалног имена за ту четинарску врсту.

⁵ **Реликтна врста** су изолирани остаци из старијих, изумрлих комплекса палеофлоре (фауне) који су преживјели до данас.

⁶ **Ендеми** су типови организама који су ограничени у распрострањености на једну мању природну географску цјелину.

⁷ **Стеноендеми** (строги ендеми) су организми уско ограничени на мање цјелине, нпр. Поједине планине, ријечне долине и сл.

публике Србије број: 41/81) проглашена је заштита само половине ријеке Дрине са припадајућом обалом у оквиру Националног парака „Тара“. Колико је нама познато, то је јединствен случај, прије свега у региону, а можда и шире. Чињеница је да, тадашња Социјалистичка Република Црна Гора, стављањем под заштиту планине Дурмитор и кањона ријеке Таре у категорију национални парк (1952. г), није направила исту грешку, јер је заштитила само дио кањона ријеке Таре, и то онај који се у потпуности налази на њеној територији. Заједнички дио кањона, односно дио кањона ријеке Таре који је тада представљао административну границу између двије републике, није стављен под заштиту.

Идеја, односно први кораци у исправљању нанесене „неправде“ ријечи Дрини, започела је у јесен 2003. године. Тадашњи директори два завода, госпођа Лидија Амићић (Завода за заштиту природе Републике Србије) и госпођа Јелена Кадић (Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске) покренули су пројекат успостављања прекограничног заштићеног подручја – Резерват биосфере „Дрина“. У прољеће, 2004. године, програм „Човјек и биосфера“ под окриљем УНЕСКА, дао је пуну подршку реализацији те идеје. 2005. године са Заводом за заштиту природе Републике Србије, РЗЗКИПН потписао је Уговор о пословно-техничкој сарадњи, у оквиру којег је урађена валоризација простора и обављење прве званичне консултације са представницима локалних заједница Сребренице, Вишеграда и Рогатице на лијевој обали Дрине и Бајине Баште, Чајетине и Ужица, на десној обали. Услов за реализацију поменуте идеје био је заштићено подручје на лијевој обали, односно формирање националног парка, према тадашњој важећој просторно-планској документацији. На основу прелиминарних истраживања и валоризације простора, у фебруару 2006. упућена је иницијатива за претходну заштиту Националног парака „Дрина“ надлежном министарству за екологију у Влади Републике Српске, а то је Министарству за просторно уређење, грађевинарство и екологију и остала је у домену иницијативе.

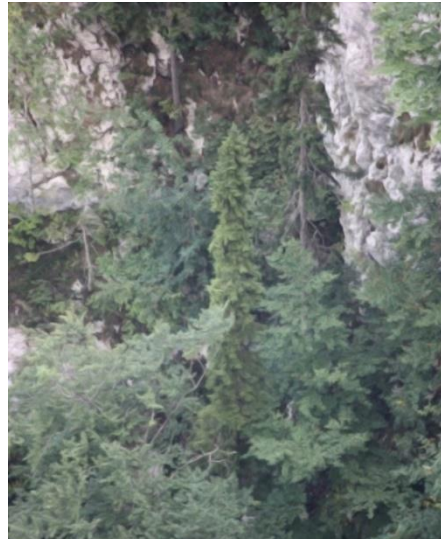
Коначно, након скоро деценију, на основу усвојеног Локалног акционог плана за заштиту биодиверзитета, руководство Општине Сребреница, у априлу 2011. године, покреће иницијативу за успостављање заштићеног подручја кањонског дијела ријеке Дрине на територији општине Сребреница. Предметна иницијатива је од стране ресоног министарства, прослијеђена Заводу августа исте године.

По прикупљеној потребној документацији и на основу обављених консултација са надлежним институцијама, мјесец септембар 2011. је био мјесец првих теренских истраживања подручја кањона ријеке Дрине. Теренска истраживања су трајала од 2011. до 2014. године. Укупно је било десетак из-

лазака на терен што је отприлике преко педесет радних дана. На изради Студије заштите за Национални парк „Дрина“ радио је тима Завода од десет стручњака из разних области и пет ангажованих експерата⁸. Студија заштите представља стручну основу (документ), која, поред образложења приједлога за покретање поступка заштите, треба да садржи детаљан опис обиљежја и вриједности подручја које се заштићује, оцјену стања подручја, приједлог зона и мјера заштите, картографски приказ, концепт заштите, унапређивања и одрживог развоја, начин управљања предложен кроз смјернице и права и обавезе субјеката у заштићеном подручју.

Некако у почетку теренских истраживања, стручњаци Завода посјетили су Манастир Покрова Пресвете Богородице у селу Карно и тамо затекли игумана Луку дугогодишњег пријатеља Завода (са тимом Завода радио на обнови Завале и Житомислића). Тада врло скромни монаси манастира били су база из које се полазило и у коју се враћало током свих теренских обилазака.⁹

На крају теренских истраживања и обраде прикупљаних података, резултат је био *Студија заштите за проглашење заштићеног подручја Национални парк „Дрина“*, која је кроз седам поглавља, тринаест прилога и два додатка, на укупно 144 стране, валоризовала простор кањона ријеке Дрине, представљајући све њене флористичке¹⁰, дендролошке, фаунистичке¹¹, геоморфолошке, геолошке, пејсажне и културно-историјске вриједности, са прописаним мјерама заштите за њихово очување и унапређење и предложеним смјерницама за управљање.

Панчићева оморика, локалитет
Шарена буква
ФОТОГРАФИЈА РЗЗЗКИИПН

Студијом заштите евидентирано је укупно 635 врста васкуларне флоре од којих се 57 налази на Црвеној листи¹² Републике Српске, а 41 врста енде-

⁸ Експертски тим: проф. др Слађана Петронић, биолог; Јован Травар, дипл. инж. шумарства, доц. др Владимир Ступар, дипл. инж. шумарства; мр Петар Беговић, дипл. инж. геологије; Ђорђије Милановић, дипл. инж. шумарства.

⁹ Овом приликом се захваљујемо оцу Луки на гостопримству и помоћи коју је пружио у реализацији овог пројекта.

¹⁰ **Флора** је скуп свих систематских биљних јединица неког подручја без обзира на њихову еколошку или морфолошку припадност.

¹¹ **Фауна** (по имену римске богиње плодности Фауне) је групни назив за сав животињски свијет неког подручја.

мичног карактера. Свакако најзначајније је присуство Панчићеве оморике (*Picea omorika* Panč.), терцијарног ендемо реликта који је прије 20 милиона година био распрострањен широм Европе, а данас сведен само на подручје око средњег тока ријеке Дрине. Црногорично дрво изузетне љепоте и грациозности.

Кад су биљне врсте у питању битно је нагласити да се у обухвату Националног парка налазе два врло вриједна стабла (Каталог највећих стабала Републике Српске, 2003), црни бор у селу Љесковик и храст цер у порти манастира Покрова Пресвете Богородице у селу Карно. Национални парк „Дрина“ је станиште угрожених животињских врста мрког медвједа, сурог орла, а посебно је потребно нагласити да се ради о изузетном станишту дивокозе. Клисурасто-кањонске долине ријеке Дрине и Црног потока, усјецајући се у карбонатне стијене у дубини већој од хиљаду метара, изграђују маркантне облике изузетне пејсажне и естетске вриједности. Велики дио кањона обрастао је појединачним или групимичним стаблима, поготово црног бора, различитих облика и форме, причвршћених жилама за голе камене литице и наднесених над сам кањон, који допуњују амбијенталне и пејсажне вриједности кањонског пејсажа.

Кањон ријеке Дрине, поглед са Бијелих вода
ФОТОГРАФИЈА РЗЗКИИПН

Богатство културно-историјског наслеђа у границама парка огледа се у десетак локалитета на којима се налази већи број стећака, два средњовјеков-

---

¹² **Црвена листа** представља списак угрожених врста распоређених по категоријама угрожености коју Уредбом доноси Влада Републике Српске, на приједлог Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију а по прибављеном мишљењу надлежних министарстава и Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа.

на града (Клотјевац и Турђевац), објектима осаћанског градитељства и цркви из 1896. посвећеној Покрову Пресвете Богородице у порти Манастира Карно.

Предметна студија заштите упућена је Министарству за просторно уређење, грађевинарство и екологију на даље поступање. А након усаглашавања ставова са надлежним институцијама и скупштинске расправе, Народна скупштина Републике Српске је, на 19. редовној сједници, одржаној 13. јуна 2017. године, усвојила Закон о Националном парку „Дрина“.

На крају, потребно је нагласити да у оквиру двадесет и једног новопроглашеног подручја, успостављање заштите Националног парка „Дрина“ представља најзначајнији пројекат Завода, јер су у њега уложене три године истраживања и двије за израду студије заштите. Велика је ствар за сваку државу када се прогласи национални парк. Напомене ради Босна и Херцеговина је једина држава у региону која је послје рата успјела да добије заштићено подручје у категорији национални парк.

Значај проглашења националног парка не огледа се само у очувању валоризованих културно-историјских вриједности, већ носи са собом и шансу за туристички развој подручја. Иако та опција код нас није довољно развијена. Ако се погледају земље у окружењу, може се констатовати да су заштићена подручја у добром дијелу носиоци развоја региона на којима се налазе, да не кажемо цијеле државе. Заштићена подручја за собом повлаче многе услужне, производне, туристичке и друге дјелатности. Од њих не треба видјети корист због отварања неколико нових радних мјеста, већ у шанси коју пружају грађанима, који живе у и око заштићеног подручја, да у сарадњи с управљачем, пронађу начин да неке своје производе или услуге пласирају на тржиште и остваре приход. У том смислу треба заговарати да државе, односно локалне заједнице, приликом израде стратешких докумената, посвете више пажње том сегменту развоја.

Црква Покрова Пресвете Богородице и храст цер у порти манастира
ФОТОГРАФИЈА РЗЗКИИПН

И на крају, треба рећи да ни овом приликом у потпуности још није исправљена „неправда“ према ријеци Дрини. Неспорна је вриједност евидентног природног и културно-историјског наслеђа кањона ријеке Дрине, јужно од граница националног парка, на територији општина Рогатица и Вишеград, стога се надамо да ће неком другом приликом бити реализована идеја проширења граница Националног парка „Дрина“ и у потпуности ставити под заштиту државе све вриједности тог подручја.

Драган Ковачевић

Литература

Лазаревић, др Раденко (2000): *Геоморфологија*, Београд

Група аутора (1983.): *Шумарска енциклопедија*, Загреб

Просторни план Босне и Херцеговине (1981–2000)

Институт за урбанизам и просторно планирање Архитектонског факултета у Сарајеву (1984): *Аналитичко документациона основа – Братунац Сребреница Шековићи, Власеница, Зворник, Сарајево*

Закон о заштити природе (Службени гласник Републике Српске број: 20/14);

Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске (2015.): *Студија заштите за проглашење заштићеног подручја Национални парк „Дрина“*